

ЗВІТУЄ ІНСТИТУТ ГЕОЛОГІЧНИХ НАУК

Президія Національної академії наук України розглянула питання «Про наукову та науково-організаційну діяльність Інституту геологічних наук НАН України».

З доповіддю з цього питання виступив директор інституту член-кореспондент НАН України П. Ф. Гожик.

В обговоренні взяли участь директор Державного наукового центру радіогеохімії навколишнього середовища НАН та МНС України академік НАН України Е. В. Соботович; заступник міністра екології та природних ресурсів України доктор геолого-мінералогічних наук С. О. Лизун; головний науковий співробітник Українського державного геологорозвідувального інституту доктор технічних наук Є. О. Яковлев; заступник академіка-секретаря Відділення наук про Землю НАН України академік НАН України В. М. Шестопалов; радник президента НАН України член-кореспондент НАН України П. Ф. Шпак.

Підбив підсумки обговорення президент НАН України академік НАНУ Б. Є. Патон.

Доповідач і учасники обговорення зазначили, що інститут зберіг статус установи, яка протягом 75 років є єдиним в Україні науковим багатопрофільним геологічним закладом, де розвиваються такі пріоритетні традиційні наукові напрями і школи, як загальна геологія, геологія нафти і газу, тектоніка, літологія, палеонтологія, стратиграфія, гідрогеологія, інженерна геологія, а також формуються нові — геоекологія та морська геологія.

Найістотнішим досягненням у галузі фундаментальних досліджень за 1996—2000 рр. є нова (осадово-неорганічна) теорія формування нафтових і газових родовищ.

Запропоновано нову концепцію флюїдного рудоутворення з виділенням золоторудних флюїдизитових формацій та створено модель процесів рудоутворення міді, свинцю, золота, інших благородних металів у геологічних формаціях.

Розроблено концепцію еволюції різнопорядкових палеоекосистем фанерозою України, побудовано шкалу геологічного часу фанерозою, створено «Стратиграфічний кодекс України».

Науковим здобутком стало відкриття нового геологічного явища — існування «ін'єкцій» глибинної (аномально-мантійної) вуглеводневополімерної речовини у тріщинах природного гідророзриву в глибоко залягаючих рифтогенних нафтогазоносних областях.

Створено основи літогеодинамічного аналізу осадових басейнів, вивчено закономірності геологічної еволюції, літогенезу, нафтогазонакопичення в авлакогенних басейнах, побудовано прогнозні карти локалізації у них родовищ нафти і газу.

Виділено етапи вуглеутворення і відтворено палеотектонічні та палеогеографічні умови масового накопичення рослинного матеріалу.

Розроблено принципово нову концепцію оцінки екологічної ситуації, створено комп'ютерні цифрові геолого-геохімічні карти Азово-Чорноморського басейну за геологічними даними. Узагальнено матеріали щодо проявів газогідратів у Світовому океані та басейнах Чорного і Азовського морів. Запропоновано концепцію, методологічні та методичні засади геоекологічних досліджень у зоні аерації смуги «суша—море». Проводяться фундаментальні дослідження геологічної будови та геодинаміки материкової окраїни Антарктиди.

Сформульовано концепцію радіогідрогеологічного моніторингу, структуровано радіоактивне забруднення підземних вод, обґрунтовано систему їх захисту від забруднення, зокрема нафтопродуктами.

У рамках Національної програми «Нафта і газ України до 2010 року» проведено наукові дослідження і техніко-економічні розрахунки обґрунтування ресурсної бази та розвитку нафтогазового комплексу України на найближчу перспективу.

За завданням Кабінету Міністрів України і на замовлення Держнафтогазпрому вчені-геологи брали участь у розробці проекту Закону України «Про нафту і газ».

Розроблено основні положення нової концепції розвитку мінеральних ресурсів України в умовах ринкової економіки та критерії прогнозу оцінки і пошуків рідкісних і благородних металів. Визначений і обґрунтований альтернативний варіант забезпечення економіки країни дефіцитними видами мінеральної сировини за рахунок техногенних родовищ.

Створено атлас «Геологія і корисні копалини України», що складається з 75 карт, які містять дані про геологічну будову, мінеральні ресурси та екологічний стан території України.

Розроблено інформаційну базу практичного використання супутникових альтиметричних даних для структурно-тектонічного районування геоїду України та прилеглих територій.

Побудовано спеціалізовані карти мінеральних вод, що є підґрунтям для розвитку гідромінеральної бази України, будівництва заводів з розливу мінеральних вод.

Створено спостережно-інформаційну модель стану підземного середовища Чорнобильської зони відчуження, встановлено закономірності накопичення у ньому забруднюючих сполук, їх деструкції та самоочищення.

Запропоновано гідрогеологічну модель великого Києва з метою вивчення гідрогеологічних умов у зоні впливу водозаборів міста. Дано прогноз вмісту радіонуклідів у підземних водах Київської області на 2000—2010 рр. Встановлено прогресуюче забруднення різновікових водоносних комплексів на території Київської міської агломерації. Проводиться моніторинг геологічного середовища в зонах історичної забудови міст, зокрема Києва, з метою збереження історико-археологічних пам'яток.

Підготовлено пропозиції щодо формування Національної програми мінімізації наслідків Чорнобильської аварії до 2010 р.

Протягом 1996—2000 років в інституті захищено 7 докторських та 16 кандидатських дисертацій, науковцями опубліковано 20 монографій, з яких 4 — в іноземних виданнях, 480 статей, понад 600 тез. В установі здійснюється досить активна діяльність з

міжнародного фахового співробітництва (проекти, програми, гранти TACIS, SIP, CRDF, INTAS, УНТЦ, МПГК, з МАГАТЕ, з установами Польської, Угорської, Китайської, Російської академій наук, США, Франції, Німеччини, Данії, Швейцарії тощо) як на фінансовій основі, так і на рівні угод про співробітництво. Проводиться активна координаційна робота в рамках наукових рад, комісій, товариств, організуються семінари, наради.

Отримані вченими результати відзначені Державною премією в галузі науки і техніки (2000 р.), премією ім. В. І. Вернадського НАН України (1998—2000 рр.), почесними грамотами, дипломами за вагомий внесок у розвиток геологічної науки України тощо.

Разом з тим у діяльності інституту мають місце окремі недоліки. Зокрема, застаріла лабораторна база, відсутній метрологічний контроль апаратури, недостатній рівень комп'ютерного забезпечення фундаментальних досліджень. Відсутня фінансова можливість для проведення експедиційних досліджень. Недостатнє фінансування ускладнило публікацію узагальнюючих теоретичних робіт, атласів тощо.

Президія НАН України ухвалила постанову з розглянутого питання. Науково-організаційну та господарську діяльність ІГН НАН України за 1996—2000 рр. визнано задовільною.

Затверджено такі скориговані наукові напрями фундаментальних і прикладних досліджень:

- загальна геологія;
- геологія корисних копалин;
- геологія морів і океанів;
- гідрогеологія та інженерна геологія;
- геоecологія надр і довкілля.

ІГН НАН України визначено координатором наукових досліджень НАН України в Антарктиці на 2001—2005 рр.

Президія зобов'язала ІГН НАН України:

- приділити необхідну увагу подальшому розвитку досліджень, спрямованих на розробку наукових основ і принципів комплексного системного вивчення надр України та нарощування мінерально-сировинної бази держави, у тому числі використання власних ресурсів вуглеводнів шельфу та суші;
- укласти угоду про співробітництво з фірмою «Vietsovpetro» (В'єтнам) у галузі нафтогазопошукових робіт на шельфах України та В'єтнаму;
- спрямувати зусилля на забезпечення частки позабюджетного фінансування у розмірі не менше 60 % від загального;

— модернізувати лабораторну базу інституту, зокрема провести сертифікацію його лабораторій для забезпечення можливості міжнародного використання їх аналітичних даних;

— вишукати джерела позабюджетних коштів для оснащення протягом 2001 р. кожного підрозділу інституту сучасними засобами обчислювальної техніки і для видання атласу «Геологія і корисні копалини України»;

— здійснити дієві заходи щодо підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації та залучення для роботи в інституті перспективної молоді, з цією метою укласти відповідну угоду з геологічним факультетом Київського національного університету імені Тараса Шевченка.